

ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Булат Г.В., Федчишина Н.І.

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Досліджено сутність соціального страхування та його види. Проаналізовано окремі види державного соціального страхування. Обґрунтовано необхідність реформування системи соціального страхування в Україні.

Ключові слова: соціальне страхування, соціальний захист, соціальне забезпечення, реформування, адресна допомога.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світове співтовариство вимагає значних структурних перетворень не лише в сфері права, економіки, управління, а й в системі соціального захисту населення. Створення адекватної такої системи зумовлене правом працівників на матеріальне забезпечення в старості, а також у разі хвороби і втрати працездатності. Дані норми закріплені Конституцією України і забезпечуються широким розвитком мережі соціального страхування за рахунок держави. Однак, спад економіки, дефіцит фінансових ресурсів не дають можливості органам соціального страхування в повній мірі виконувати свої функції. Тому виникає потреба у реформуванні системи соціального страхування, враховуючи практику зарубіжних країн та реальну економічну ситуацію в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми соціального захисту населення неодноразово привертала увагу вітчизняних вчених. Зокрема, лише за останні роки варто виділити праці Стецюк Т.І. [9], Петрученко Л.Ю. [6], Олієвської М.Г. [4], Ботвиновської О.Л. [1], Вольської А.О. [3] та ін. Зокрема, у роботі Вольської А.О. розглядається сучасна система соціального страхування, але не пропонується дієвих механізмів її вдосконалення [2, с. 358]. Петрученко Л.Ю. розглядає еволюційні етапи соціального страхування через

призму контролю за діяльністю діючих органів адміністрування [7, с. 73]. Ботвиновська О.Л. та Стецюк Т.І. зосередили свою увагу на окремих видах соціального захисту населення [1, 9].

Аналіз літературних джерел вказує на відсутність комплексного підходу щодо докорінного реформування системи соціального страхування в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних напрямків реформування системи соціального страхування, враховуючи потреби та можливості українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день питання соціального страхування та соціального захисту населення в Україні регулюються низкою законодавчих актів, першочерговим з яких виступає Закон «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Відповідно до даного закону, загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються

Таблиця 1

Видатки державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2009-2012 рр.

Показник	Роки							
	2009		2010		2011		2012	
	План, млрд. грн.	Виконано, %	План, млрд. грн.	Виконано, %	План, млрд. грн.	Виконано, %	План, млрд. грн.	Виконано, %
Соціальний захист та соціальне забезпечення	53,9	95,6	71,0	97,6	64,4	98,7	77,4	97,3
Соціальний захист на випадок непрацездатності	0,6	92,5	0,7	93,3	0,8	85,7	1,2	91,7
Соціальний захист пенсіонерів	49,0	97,8	64,8	98,9	58,3	100,0	64,5	100,0
Соціальний захист ветеранів війни та праці	0,4	99,1	0,6	97,2	0,6	99,6	0,8	100,0
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	0,1	97,4	0,4	94,1	0,3	96,1	0,0	100,0
Соціальний захист безробітних	0,0	96,2	0,0	22,8	0,0	78,9	0,4	100,0
Допомога у вирішенні житлового питання	1,0	28,2	1,6	52,9	1,3	54,3	1,5	73,3
Допомога на утримання житла	0,0	-	0,0	-	0,0	-	-	-
Допомога на забезпечення житлом	1,0	28,2	1,6	52,9	1,3	54,3	-	-
Соціальний захист інших категорій населення	2,4	89,6	2,5	98,5	2,6	98,1	8,8	81,8
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,0	98,6	0,0	98,3	0,0	98,1	0,02	100,0
Інша діяльність у сфері соціального захисту	0,4	19,6	0,4	68,3	0,3	93,4	0,1	60,0

Джерело: [10]

шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (далі – роботодавцем), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [5].

Виділяють декілька видів загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- пенсійне страхування;
- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими пошкодженнями;
- медичне страхування;
- страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- страхування на випадок безробіття;
- інші види страхування, передбачені законами України.

В рамках визначених видів страхування держава має забезпечити певну систему страхування, яка, в свою чергу, повинна бути відкритою, прозорою, доступною та недорогою. Сьогодні фінансування такої системи здійснюється за рахунок соціальних відрахувань та податків (таблиця 1).

Одним із видів дієвої системи страхування є медичне страхування. Для створення обов'язкової системи медичного страхування необхідно забезпечити всеохопленість верств населення. Система медичного страхування має стати невід'ємною частиною національної системи соціального страхування. Для адміністрування та управління дією системою потрібно створити (реформувати діючі) місцеві органи соціального страхування в кожній територіальній одиниці. Центральним органом може стати Національна комісія соціального страхування. Для забезпечення функціонування системи необхідно збільшити видатки державного бюджету на витрати з охорони здоров'я. Наразі частка видатків в Україні становить 2,45% від загальної суми видатків бюджету, а для стабільного функціонування системи необхідні видатки на рівні 9-10%. Діюча структура витрат на охорону здоров'я забезпечує 50,4% витрат на лікарні, 19,8% на санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи, 9,5% на амбулаторне лікування, 17,2% на інші цілі та лише 3,1% на дослідження та розробки. За умови збільшення видатків на охорону здоров'я необхідно досягти зміни структури витрат, зокрема, суттєво збільшити частку витрат на амбулаторне лікування. Формування бюджету витрат на охорону здоров'я має забезпечувати внески не лише державного бюджету, а й місцевих бюджетів та роботодавців [8].

Слід зазначити, що система не передбачає повного всеохоплюючого безкоштовного медичного страхування. Необхідно на державному рівні ввести верхню межу плати, після досягнення якої подальше лікування проводиться безкоштовно. Медичне страхування може виступати у різноманітних проявах: стоматологічне, травматологічне, хірургічне, косметологічне, репродуктивне, причому для кожного з цих видів встановлюється своя межа платного лікування.

Іншим видом соціального страхування є пенсійне страхування. Законодавством України передбачено впровадження трирівневої пенсійної системи:

Перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка базується на засадах солідарності, та здійснення виплати пенсій за рахунок коштів Пенсійного фонду (діюча наразі).

Другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсій-

ного страхування, яка базується на засадах обов'язкового накопичення пенсійних коштів та здійснення фінансування витрат довічних пенсій і одноразових виплат.

Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат, що буде доповненням до пенсійних виплат з I та II рівнів.

В Україні існує нагальна необхідність швидкого проходження еволюційних перетворень щодо рівні пенсійного забезпечення. Саме функціонування пенсійного забезпечення на етапі третього рівня забезпечить справедливу пенсію для різних категорій громадян. Вона передбачає виплату двох-складової суми пенсії – одна частина більш-менш рівна для всіх, інша частина пенсії – за працю. Це буде об'єднання двох елементів системи пенсійного забезпечення – розподільчої та накопичувальної.

Накопичувальну пенсію доцільно обчислювати за наступною схемою: затвердити певний відсоток від заробітку, відрахування по якому щорічно (щомісячно) зараховуватимуться на особистий умовно-накопичувальний рахунок. На кінець року річна сума становитиме щомісячні надходження та відсотки по внесках за попередні періоди.

Причому, доцільно запровадити два етапи виходу на пенсію: 60-62 роки (для жінок та чоловіків відповідно) – за умови накопичення внесків на умовно-накопичувальному рахунку та 65 років (як для жінок так і для чоловіків) – після досягнення цього віку громадяни матимуть гарантовану мінімальну пенсію (в разі відсутності (недостатності) коштів на умовно-накопичувальному рахунку чи недостатності страхового стажу). Фондом виплати мінімальної пенсії має стати бюджет, наповнення якого є надходження від загальних податків. Крім того за рахунок державного бюджету покриватимуться витрати пов'язані з врахуванням у страховому стажі таких періодів як безробіття, хвороба, інвалідність, догляд за дитиною, військова служба, обов'язкове навчання для отримання середньої освіти.

Забезпечення такої пенсійної системи дасть змогу досягти наступних цілей:

- забезпеченість пенсії по старості відповідно до розміру страхових внесків та тривалості їх сплати;
- прозорість у перерозподілі коштів всередині пенсійної системи;
- довгострокова фінансова стабільність пенсійної системи;
- забезпечено можливість виходу на пенсію у будь-якому віці вище встановленого мінімуму з урахуванням змін у здоров'ї громадянина;
- створені умови для поєднання роботи та пенсії.

Соціальне страхування на випадок безробіття має перш за все забезпечити працевлаштування на робоче місце за необхідності забезпечити професійну перепідготовку, а лише потім за умови незабезпечення очікуваних результатів встановлювати фінансову допомогу. Потрібно відмовитись від програм субсидіювання підприємств для підтримки зайнятості, ці програми надто дорогі в обслуговуванні, часто підприємства беруть на роботу працівників і не звільняють їх лише до тієї пори, поки заробітну плату їм забезпечує центр зайнятості, а фінансовий зиск отримують вони.

Що стосується допомоги сім'ям з дітьми, то наразі в Україні діє два її види:

- допомога при народженні дитини;

– допомога по догляду за дитиною до трьох років. Батьківське соціальне страхування має стати інструментом впливу держави на планування сім'ї, народжуваність та розвиток сімейних відносин. Допомога по догляду за дитиною має бути на рівні прожиткового мінімуму для дітей до шести років, що станом на сьогодні становить 1032 гривні. Для забезпечення розвитку економіки пропонуємо скороти термін перебування у відпустці по догляду за дитиною до двох років, але в свою чергу збільшити допомогу до рівня 150% від прожиткового мінімуму для дітей до шести років.

Соціальне страхування від нещасних випадків вступає в дію при виникненні виробничої травми у випадку аварії на робочому місці, по дорозі на роботу або з роботи, а також у випадках професійних захворювань. Доки людина знаходиться на лікарняному вона отримує допомогу із захворювання згідно з діючими правилами, але якщо з причини нещасного випадку чи аварії вона не в змозі більше працювати до їй виплачується довічна пенсія. Наразі в державі забезпечено виплату пенсію таким особам відповідно до встановлених груп інвалідності. Доцільно встановити пенсію на рівні заробітної плати за останнім місцем роботи.

Важливим етапом реформування системи соціального страхування в Україні є відмова від пільг, а натомість встановлення адресних допомог.

Головною проблемою системи пільг в Україні є невідповідність між державними зобов'язаннями та можливостями бюджету фінансувати пільги. Як наслідок, система пільг не виконує повною мірою

покладені на неї завдання соціального захисту, додаткового заохочення чи визнання. З іншого боку, пільги можуть поширюватися на членів суспільства, які не потребують соціального захисту, додаткового заохочення або визнання. Забезпечення всіх пільг у тому вигляді, як вони зараз задекларовані у законодавстві України, означає кількаразове збільшення бюджетних видатків на пільги. Оскільки таке збільшення бюджетних видатків фактично не є можливим, система пільг потребує реформування, тобто збільшення її ефективності. Пропонуємо замінити пільги, що надаються за соціальною ознакою, на адресну (грошову) допомогу.

Скасування професійних (службових) пільг може супроводжуватися підвищенням заробітної плати за необхідності додаткового заохочення працівників певних небезпечних і суспільно важливих професій, а також спеціалістів, які працюють у сільській місцевості. Пільги, які прямо пов'язані з виконанням професійних (службових) обов'язків, повинні бути замінені іншими формами компенсацій і фінансуватися за рахунок відповідних органів виконавчої влади – розпорядників бюджетних коштів у межах виділених асигнувань. Пільги, що надаються за особливі заслуги перед Батьківщиною, також підлягають скасуванню із заміною на відповідні пенсії або компенсації, а в окремих випадках – надання особливих прав.

Висновки. Проведення реформування системи соціального страхування забезпечить більшу захищеність населення держави та знизить тягар постійно збиткової соціальної сфери.

Список літератури:

1. Ботвиновська О.Л. Обов'язкове соціальне пенсійне страхування [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / О.Л. Ботвиновська. – Київ, 2009. – 19 с.
2. Вольська А. О. Становлення сучасної системи соціального страхування в Україні: проблеми і перспективи / А. О. Вольська // Науковий вісник Чернівецького торг.-екон. ін-ту КНТЕУ. – Вип. № 1. – Чернівці, 2007. – С. 357–363.
3. Вольська А.О. Соціальне страхування в умовах трансформаційної економіки [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / А.О. Вольська. – Київ, 2011. – 17 с.
4. Олієвська М.Г. Формування та розвиток національної системи соціального страхування найманих працівників [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.07 / М.Г. Олієвська. – Львів, 2009. – 22 с.
5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон від 14.01.1998 № 16/98-ВР. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
6. Петрученко Л.Ю. Державне соціальне страхування населення України на випадок безробіття [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Л.Ю. Петрученко. – Київ, 2009. – 24 с.
7. Петрученко Л.Ю. Перспективи розвитку державного соціального страхування в Україні: матеріали наук.-практ. конф. «Розвиток фінансової системи України в умовах трансформаційних перетворень» (Київ, 23-24 березня 2006 р., Ч. 2) / НДФІ; редкол. : І. Я. Чугунов (голова) та ін. – К.: НДФІ, 2006. – 278 с. – С. 73-75.
8. Прес-реліз Міністерства соціальної політики «Соціальні реформи в Україні». Електронний ресурс. – Режим доступу: http://mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=146352&cat_id=107177
9. Стецюк Т.І. Медичне страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту громадян [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Т.І. Стецюк. – Київ, 2009. – 23 с.
10. Топішко Н.П. Проблеми модернізації системи соціального захисту населення в контексті формування ефективного механізму управління соціальними процесами в Україні / Н.П. Топішко // Scientific research and their practical application modern state and ways of development '2013. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/oct-2013>

Булат Г.В., Федчишина Н.И.

Хмельницкий кооперативный торгово-экономический институт

ПОДХОДЫ К РЕФОРМИРОВАНИЮ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

Исследована сущность социального страхования и его виды. Проанализированы отдельные виды государственного социального страхования. Обоснована необходимость реформирования системы социального страхования в Украине. **Ключевые слова:** социальное страхование, социальная защита, социальное обеспечение, реформирование, адресная помощь.

Bulat G.V., Fedchyshina N.I.

Khmelnytskyi Cooperative Trade-economic Institute

GOING IS NEAR REFORMATION OF SYSTEM OF SOCIAL SECURITY IN UKRAINE

Summary

The nature of social insurance and its types. Analysis of certain types of state social insurance. The necessity of reforming the social insurance system in Ukraine.

Keywords: social insurance, social protection, social security reform, targeted assistance.

УДК 311.21:658.14

КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ІНДЕКСУ ЛІКВІДНОСТІ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ

Винятинська Л.В.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

У статті розглядається платоспроможність лісових господарств, її актуальність в умовах ринку. Розкрито сутність кореляційно-регресійного аналізу, його застосування в оцінці фінансово-господарської діяльності лісових господарств, а саме рівня платоспроможності. Запропонована методика обчислення індексу ліквідності лісових господарств як показник, що забезпечує реальну кількість грошових коштів для погашення боргових зобов'язань та їх реальний термін в умовах ринкової економіки.

Ключові слова: кореляційний аналіз, регресійний аналіз, платоспроможність, загальний показник платоспроможності, індекс ліквідності, лісові господарства.

Лісова промисловість є однією із найстаріших галузей України, що займається: заготовлю, механічною обробкою та хімічною переробкою деревини, виробляє конструкційні матеріали, тд. Враховуючи те, що Україна – це лісова країна, тому для держави їх цінність не можливо виміряти та оцінити.

Для ефективного функціонування та розвитку лісової промисловості, зокрема лісових господарств та переходу на самоокупність, необхідно, щоб економічне стимулювання, а саме: державні централізовані капіталовкладення, надходило безпосередньо до обласного управління лісів – господаря всіх державних лісів регіону, яке буде самостійно визначати для кожного лісокомплексного підприємства величину цих коштів та ефективність їхнього використання. Всі обов'язкові платежі до державного та місцевих бюджетів лісокомплексні підприємства здійснюють самостійно. Поряд з тим, з іншої сторони лісовим господарствам необхідно слідувати за рівнем платоспроможності, що дасть змогу контролювати власні грошові надходження та забезпечення своїх зобов'язань на даний момент часу, так і на перспективу.

В умовах ринкової економіки, вітчизняним державним лісовим господарствам необхідно збільшувати надходжень грошових коштів для ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність та

орієнтуватися на економічні та екологічні методи господарювання. Тому необхідно вивчити та визначити можливі джерела надходження коштів, здатність ефективно працювати та фінансувати діяльність лісових господарств України.

Постановка проблеми. На даний час, як на мікро-, так і макрорівнях необхідно враховуючи специфіку ведення фінансово-господарської діяльності лісових господарств (особливо враховуючи той факт, що лісові господарства належать до державної форми власності) та отримують централізовані державні капіталовливання. Поряд з тим, вітчизняним лісовим господарствам необхідно вчасно сплачувати свої боргові зобов'язання перед державою, кредиторами, постачальниками, тощо.

Таким чином, сучасній українській науці необхідно вносити свій вклад в дану сферу дослідження, пристосовуючи інструменти статистики до вітчизняних умов господарювання враховуючи менталітет ведення бізнесу, що характеризуються різними чинниками, як на мікро, так і на макрорівнях. Статистичні дані, дали б можливість державним органам побачити «картину» фінансового забезпечення лісових господарств, визначити найефективніші та економічно стабільні лісові господарства у галузі, а також виявити ті, які потребують більшої «фінансової уваги» з боку державних органів.